

Zpráva z pátého zasedání smluvních stran (Meeting of Parties) Protokolu o vodě a zdraví, které se konalo v Bělehradě ve dnech 19. - 21. 11. 2019

Složení delegace ČR: Delegaci ČR schválila vláda ve složení: vedoucí delegace MUDr. František Kožíšek, CSc. (Státní zdravotní ústav Praha), člen delegace Ing. Marek Michna (Ministerstvo zdravotnictví ČR).

Informace o průběhu a výsledcích jednání a prezentovaném stanovisku ČR

Zasedání se zúčastnilo přes 200 účastníků ze 40 zemí a partnerských organizací.

Zahájení

Zasedání zahájila předsedkyně vlády Srbska Ana Brnabičová (hovořila o významu vody a o tom, co se Srbsku v této oblasti povedlo a co je ještě čeká). Následovala videozdravice generálního tajemníka OSN a dále osobní zdravotnické ředitelky UNECE Olgy Algayerové (o významu Protokolu a o problémech s jeho financováním) a zastupující ředitelky WHO Europe Pirosovy Östlin (mj. o důležitosti WASH ve školách).

High-level session

Sekci zahájila proslovem paní Catarina de Albuquerque (UN – Water and Sanitation for All), ve kterém hovořila zejména o lidském právu na pitnou vodu a sanitaci (odvádění a čištění odpadních vod), čeho se v této oblasti dosáhlo, co ukazují data JMP (Joint monitoring programme), o vztahu k cílům udržitelného rozvoje (SDG) ad. Protokol je klíčovým mechanismem k implementaci cíle 6 (Čistá voda a sanitace) SDG 30.

Následovaly dvě panelové diskuse ministrů nebo náměstků ministrů (první panel: Bělorusko, Černá Hora, Rumunsko, Švýcarsko, Srbsko, Francie; druhý panel: Bosna a Hercegovina, Nizozemí, Finsko, Maďarsko, Srbsko, Tádžikistán) o vztahu Protokolu a SDG, o hlavních národních problémech řešených v oblasti Protokolu. Například zástupce Švýcarska hovořil o problémech s legionelou: prevalence legionelózy je nyní 6 případů na 100 tisíc obyvatel a počet stále roste; proto financují výzkumné programy a zřídili pracovní komisi, která řeší tuto problematiku z hlediska zdraví, životního prostředí i energie (v případě teploty teplé vody se ukazuje konflikt zájmů mezi šetřením energií a ochranou před legionelózou), vedou také kampaň na téma antibiotické rezistence, včetně kampaně pro obyvatele.

Stav ratifikace Protokolu

Protokol má v současné době 36 signatářů a 26 stran (a jedna další je těsně před přijetím). Černá Hora ratifikovala Protokol v červnu 2019, ale ještě nestačila poslat ratifikační listiny do OSN. Severní Makedonie, Itálie, Kazachstán, Arménie, Gruzie, Uzbekistán a Turkmenistán pracují na ratifikaci. Tádžikistán je zapojen do Protokolu, ale protože není členem Úmluvy, nemůže být oficiálně členem Protokolu.

Nadřazená Úmluva (Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes) má nyní 43 stran, z toho 41 UNECE zemí + Čad a Senegal.

Volby:

Novou předsedkyní Bureau byla zvolena paní Alena Drazdova (Bělorusko), místopředsedkyněmi Martha Vargha (Maďarsko) a Dragana Jovanović (Srbsko). Za členy

Bureau byli dále zvoleni: Jelka Appelman (NL), Ana Albuquerque (PT), Carmen Neagu (RO), Awilo Ochieng (CH), Yannick Pavageau (FR), Jarkko Rapala (FI), Bettina Rickert (DE) a Kjetil Tveitan (NOR).

Informace o národních cílech a aktivitách k podpoře jejich zavedení a implementaci (vedoucí země Švýcarsko a Rumunsko)

Referuje P. Studer. Všech 26 stran odevzdalo summary report 2016–2019. Poznatek: lidé, kteří na národní úrovni rozpracovávají SDG, nevědí o týmech pracujících na Protokolu.

Natálie Nikiforová představuje novou oficiální publikaci: Doporučení, jak společně implementovat Protokol a Agenda 2030 (SDGs) „Protocol on water and health and the 2030 Agenda: A practical guide for joint implementation“.

Německo a ČR oznámily, že jsou nyní ve stádiu revize svých cílů. Bělorusko nyní stanovilo cíle, které pokrývají 17 z 18 oblastí Protokolu, a plán, jak je splnit. Portugalsko referovalo o špatné komunikaci mezi týmy k Protokolu a SDG, snaží se zlepšit při současné revizi cílů. Finsko a Lucembursko podrobně referovaly o procesu stanovování svých cílů. Arménie, Kyrgizstán a Tádžikistán stanovily cíle, i když dosud nejsou členy Protokolu.

Natálie Nikiforová informuje o poznacích ze 4. reportovacího období (ve vztahu k cílům).

F. Mitis (WHO): Aktuality k WHO/UNICEF joint monitoring programm, WASH v domácnostech, WASH ve zdravotnických zařízeních, WASH ve školách. Enkhee Shine hovořila o projektu GLAAS a jeho významu.

A. O. Pernet (CH) představila plán práce (oblasti Setting targets...) na 2020–2022:

Podpora procesu stanovení a implementaci národních cílů (workshopy, výměna zkušeností...) a podpora užití nové publikace – návodu, jak propojit Protokol s Agendou 2030 a Ostravskou deklarací. Posílení reportingových kapacit vzájemným užitím JMP, GLAAS atd. MOP děkuje vedoucím zemím CH a RO za vedení této oblasti.

Zástupce EU prezentuje aktivity EU Water Initiative a National Policy Dialogues. Existuje od roku 2006, zaměřeno na východní Evropu, Kavkazské a středoasijské země. Financuje EU, Finsko a Norsko. EUWI podporuje připojení těchto zemí k Protokolu. Nyní běží programy (které souvisí i s implementací Protokolu) v 10 zemích. Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Tádžikistán, Ukrajina...

Enkhee Shine: Přehled aktivit (tzv. BCA a CCS mechanismy) WHO, které podporují definované projekty v jednotlivých zemích. V letech 2017–2019 se jednalo o podporu 15 zemí v 6 tematických oblastech.

Natálie Nikiforová představila plán v této oblasti na roky 2020–2022. Hlavními úkoly zůstávají: 1. podpora přístupu zemí, které dosud nejsou členy. 2. Podpora stanovení cílů a jejich implementace.

Prevence a redukce vodou přenosných onemocnění (vedoucí země Norsko a Bělorusko)

Po úvodní přednášce norského zástupce, který podal přehled činnosti za období 2017–2019, následovala panelová diskuse (Arménie, ČR, Makedonie, Ázerbájdžán a Kyrgyzstán), co se v těchto zemích změnilo po workshopu k posílení národních kapacit na šetření těchto onemocnění, který u nich uspořádala WHO.

Druhá panelová diskuse byla zaměřena na sledování kvality pitné vody na bázi „risk-based“ přístupu (Portugalsko, Nizozemí, Maďarsko a Bělorusko). Lucembursko během odpolední side event představilo nový nástroj pro obce, jak zavádět posouzení rizik (WSP).

Byly představeny dvě nové publikace: “Surveillance and management of outbreaks of water-related infectious diseases associated with drinking-water supply systems” a “Risk-based approaches towards strengthening drinking water quality surveillance”. První z nich bude dobře a přímo využitelná i v České republice.

Zástupce Norska přednesl plán činnosti na období 2020–22.

Voda, sanitace a hygiena (rukou) ve školách a zdravotnických zařízeních (vedoucí země Maďarsko, Gruzie a Moldavsko).

Martha Varga podala přehled aktivit této pracovní oblasti (WASH) za uplynulé období. Konaly se dva tematické workshopy a byly připraveny a vydány dvě nové publikace: “Surveillance of water, sanitation and hygiene in schools: A practical tool” and “Improving health and learning through better water, sanitation and hygiene in schools: an information package for school staff”.

Následovala panelová diskuse zástupců 5 zemí o využití vytvořených materiálů a plán činnosti na příští období.

Spravedlivý přístup k vodě (equitable access) (vedoucí země Francie a Maďarsko)

Y. Pavageau (FR) přednesl zprávu o činnosti 2017–2019. V tomto období aplikovali již dříve připravený scor-card tyto země: Ázerbájdžán, Bělorusko, Bulharsko a Srbsko. Konaly se dva odborné meetingy a byla vydána publikace “The Human Rights to Water and Sanitation in Practice: Findings and lessons learned from the work on equitable access to water and sanitation under the Protocol on Water and Health in the pan-European region”, která shrnuje, co se země naučily z provedených „sebehodnocení“ pomocí scor-card. Asi na prvním místě se zvýšilo povědomí o otázce nerovnosti populačních skupin v přístupu k vodě. Většina zemí, která si hodnocení zpracovala, vytvořila návazně na to akční plán na zlepšení situace a pořádala další akce na úrovni regionů. Následovala panelová diskuse asi 7 zemí o výsledcích sebehodnocení. ČR plánuje zpracovat sebehodnocení na národní úrovni. Závěrem Martha Vargha přednesla plán práce na období 2020–22.

Bezpečné a efektivní provozování vodovodů a kanalizací (vedoucí země Nizozemí a Bosna a Hercegovina)

V rámci této oblasti se konaly dvě akce. Nizozemí uspořádalo v roce 2017 symposium o extrémních jevech počasí ve vztahu k water safety plans (WSP) a sanitation safety plans (SSP). Tyto plány musí být provázány či koordinovány s Integrovanou ochranou vodních zdrojů. Druhou akcí byl workshop o bezpečném nakládání s odpadními vodami v Evropě (WHO, Bonn, únor 2019), kterého se účastnilo 54 odborníků z 28 zemí.

Anoek Backx (RIVM, NL) prezentovala výsledky projektu „Sanitation scoping study (white and grey literature analysis)“, v rámci kterého provedli analýzu recenzované (peer-reviewed) publikované literatury v angličtině za období 2007–18 (klíčová slova: kontaminace, kanalizace, dopad na prostředí a lidské zdraví). Z první nabídky asi 1500 článků bylo ke zpracování vybráno 334 článků. Převaha se překvapivě věnuje chemické kontaminaci, ne mikrobiální; 2 % se věnují water reuse.

Několik zemí vystoupilo s informací o národních aktivitách v oblasti zavádění posouzení rizik (WSP): Itálie, ČR, Albánie, Srbsko... Maďarsko (v roce 2009 učinili WSP právně závazným a v roce 2017 měly už všechny vodovody WSP zpracován; v červenci 2019 pořádali k WSP mezinárodní konferenci).

Jelka Appelman přednesla návrh budoucího programu 2020–2022, který bude zaměřen na tři oblasti: a) podpora zavádění WSP a SSP, resp. WSSP; b) větší technická i politická podpora problematice kanalizací a čištění odpadních vod; c) přizpůsobování se změnám klimatu.

Malé vodní zdroje, malé vodovody a kanalizace (vedoucí země Německo a Srbsko)

Po přehledu práce za období 2017–2019 (B. Rickert, UBA, DE) následovala panelová diskuse (Německo, Albánie, Francie, Moldavsko, Rumunsko a Srbsko). V SRN mají pracovní skupinu, která se věnuje malým vodním zdrojům, vodovodům a kanalizacím a která analyzuje

situaci a navrhuje řešení. Nyní se chtějí věnovat i fontánkám (pítkům) – zjistit kvalitu vody a následně vydat doporučení ohledně jejich bezpečného provozování.

Dále byla prezentována studie a nová publikace “Costing and financing of small-scale water supply and sanitation services”, která přehledně ukazuje nutné výdaje a možné zdroje financování, mezi kterými je obvykle negativní rozdíl (nedostatek financí, vzhledem k omezeným zdrojům financování), a návrhy, jak tento rozdíl snižovat.

D. Jovanovič přednesla plán práce na příští období, především ve vztahu k SDG (3.3, 3.9 ...).

Zvyšování resilience ke změnám klimatu (vedoucí země Itálie)

L. Lucentini (IT) měl prezentace o vlivu klimatických změn na vodní zdroje. Následovala zajímavá prezentace „Dganit Eichen – Water in Israel? Public health challenges and opportunities“. V roce 2018 spustili Národní program pro adaptaci ke změně klimatu. Desalinace a recyklace odpadní vody pro zemědělství, které spotřebuje přes 60 % vyrobené vody v Izraeli (asi 80 % odpadní vody vrací po čištění do zemědělství, nejvíce na světě). Dnes přes 50 % vody mají z desalinace. Řešená rizika a výzvy:

- A) v recyklovaných a odsolených vodách je málo Ca, Mg, I, F – do pitné vody chtějí vedle Ca dodávat také Mg (nyní v procesu plánování);
- B) když pustí desalinovanou vodu do starých ocelových potrubí, teče jim „red water“ (zakalená a zbarvená voda po železe);
- C) chtějí zvýšit podíl odpadních vod vyčištěných na mikropolutanty, viry a kryptosporidia, dnes se tak dočišťuje asi jen 25 % odpadní vody.

Zpráva o činnosti Compliance committee

Zástupce komise přednesl zprávu “The provisions of the Protocol on Water and Health and their relationship with European Union law governing water and health – Interpretive Note prepared within the framework of the Consultation Process with Estonia, Latvia and Lithuania” a nabídl konzultaci komise i dalším zemím. Následovala volba nových členů komise, zvoleni byli: Vinogradov, Nicholls, de Albuquerque, Ni a Tsvietkova.

Program činnosti na 2020–2022 a jeho financování

O. Schmoll (WHO Euro) vysvětlil, jak byl program navržen, z čeho se vycházelo (4 zdroje informací či přání) a jaké jsou hlavní cíle (objectives – také 4). Pokračuje 9 programových oblastí. Pro program potřebují 5.285.000 USD. Navíc se asi 7–8 zemí chystá připojit k Protokolu, a bude s tím tedy více práce pro sekretariát i pro implementační pomoc.

UNECE požádá OSN o zvýšení svého příspěvku na Protokol (a prosí o naši národní podporu této věci), ale pokud se to povede, tak to bude nejdříve od roku 2022.

Společný sekretariát – struktura financování:

UN regular budget + WHO regular budget (přehled, co se z toho platí...) – ale nic z toho není určeno specificky jen na Protokol, a navíc náklady na zaměstnance WHO Euro Bonn platí dobrovolně Německo, nejde to z celkového rozpočtu WHO!

Extrabudget. Náklady na činnost 2017–2019 byly 4,84 mil USD, ale z obou fondů dostaly WHO a UNECE jen 1,57 mil USD.

Přehled financování za poslední 4 tříletá období – příspěvek od zemí kolísal: 44 %, 54 %, 34 % a 32 % potřebného rozpočtu (v průměru tedy jen 40 %). Jen 6 zemí pravidelně a významně přispívá. Pravidelně přispívají tyto země: CH, FR, NOR, DE, FIN, NL, HU a EE. Další 4 země přispívají nepravidelně a málo (BE, RO, SRB, BaH), ostatní země nepřispívají na činnost nic. Jestliže má sekretariát nejisté finance, nedá se pořádně plánovat práce a zabere jim mnoho času shánět dodatečné peníze.

Řešení vidí sekretariát Protokolu v pravidelném příspěvku od všech stran Protokolu – aby šlo předvídat finanční příspěvek. Proto byl v této sekci uspořádán “roundtable“, během kterého měly země odpovědět na dvě otázky: 1. Jaký finanční příspěvek mohou dát na období 2020–2022? 2. Jak mohou práci podporovat „in kind“?

Ze skupiny zemí (A), které pravidelně přispívají (EE, FIN, FR, DE, HU, NL, NOR, CH), všechny země finanční příspěvek přislíbily, některé konkrétní sumu, jiné zatím jen v obecné rovině.

Ze skupiny zemí (B), které přispívají občas, Belgie chyběla, ale BaH i SRB přislíbily podporu finanční.

Ze skupiny zemí (C), které dosud nikdy nic nepřispěly (ALB, ARM, AZERB, HR, CZ, LT, LUX, PT, RU, SK, ES, UE,...), jich asi polovina přislíbila finanční příspěvek. Např. Slovensko v roce 2020 přispěje 10 tisíc USD; Lucembursko uvedlo, že významně podporuje Úmluvu. ČR žádný finanční příspěvek nepřislíbila, ale nabídla určitou expertní kapacitu na odbornou kontrolu vznikajících publikací.

Zasedání schválilo navržený program a rozpočet pro období 2020–2022, jak byly uvedeny v dokumentu ECE/MP.WH/2019/3-EUPCR/1814149/1.2/2019/MOP-5/09.

Datum a místo příštího zasedání

Zasedání přivítalo nabídku Běloruska hostit šesté zasedání stran v roce 2022 v Bělorusku a poděkovalo Srbsku za zorganizování a velkou pohostinnost pátého zasedání stran.

Zapsal František Kozíšek